

Друзенко Ірина Олександрівна. Розвиток комунікативної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти як наукова проблема

У статті представлено результати категоріально-понятійного аналізу проблеми розвитку комунікативної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Здійснено теоретичний аналіз означеної проблеми у філософській, педагогічній, лінгводидактичній, методичній, психологічній літературі. Визначено зміст та сутність базових понять дослідження: «компетентність», «професійна компетентність», «мовно-комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність педагогічних працівників», «розвиток комунікативної компетентності педагогічних працівників», «розвиток комунікативної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти», «комунікація».

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, мовно-комунікативна компетентність, комунікативна компетентність, комунікативна компетентність педагогічних працівників, розвиток комунікативної компетентності педагогічних працівників, розвиток комунікативної компетентності педагогічних працівників в системі післядипломної освіти, комунікація.

Druzenko I. Development of communicative competence of pedagogical workers in the system of postgraduate education as a scientific problem

The article presents the results of categorical and conceptual analysis of the problem of development of communicative competence of teachers in the system of postgraduate education. Theoretical analysis of the specified problem in philosophical, pedagogical, linguodidactic, methodical, psychological literature is carried out. The content and essence of the basic concepts of the research are determined: «competence», «professional competence», «linguistic-communicative competence», «communicative competence», «communicative competence of a teacher», «development of communicative competence of a teacher», «development of communicative competence of a teacher in the system of postgraduate education», «communication».

Key words: competence, professional competence, language-communicative competence, communicative competence, communicative competence of a teacher, development of communicative competence of a teacher, development of communicative competence of a teacher in the system of postgraduate education, communication.

УДК 374.7

ДУБРОВІНА І.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

**САМООСВІТА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ОСОБИСТО-ПРОФЕСІЙНОГО
ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ-АНІМАТОРІВ**

Постановка проблеми. У системі вищої освіти відбуваються процеси стимулювання саморозвитку майбутнього фахівця. Концептуальним підґрунтям окреслених процесів нині є ідеї безперервної освіти, адже рівень інтелектуального потенціалу будь-якої країни є найважливішим чинником економічного, соціального та освітнього розвитку. Сьогодні чітко спостерігається тенденція щодо зростання соціального запиту суспільства на підготовку фахівців, здатних гнучко реагувати на динамічні зміни освітнього середовища, бути готовими до саморозвитку та самоосвіти. До цього стимулюють соціально-політичні та економічні зміни суспільного життя, процеси глобалізації та інтеграції в європейський освітній простір. За таких умов прагнення педагога до самоосвіти набуває ознак інноваційності та неперервності. На думку М. Солдатенко, «...неперервність освіти полягає у довічному процесі набуття знань; постійному оновленні його змісту; єдності підготовки до життя і самого життя; перманентному характеру змін в освіті; неперервному процесі перетворення освіти в самоосвіту» [4, с. 66]. За цих умов особливу роль у педагогічній освіті відіграє організація самоосвітньої діяльності педагогів-аніматорів. Цей напрям багатьма вченими визнається як пріоритетний, що сприяє оновленню системи універсальних знань, удосконаленню вмінь, навичок, нарешті допомагає сучасному вчителю успішно адаптуватися до нових вимог ринку праці; дозволяє творчо розв'язувати професійно-педагогічні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що увага вчених, а саме: С. Архангельського, М. Пшебильського, Б. Райського, Р. Сеульського, Є. Тонконової, Є. Турбовського зосереджувалася на

питаннях педагогічних основ самоосвіти, її сутності, структури та змісту. У працях К. Завалко, Н. Іліницької, О. Олексюк, З. Остаюк, Г. Падалки, Т. Пляченко, О. Рудницької, Н. Середи, В. Черкасова та ін. розкрито умови професійної підготовки та самоосвіти педагогів-аніматорів.

Аналіз наукових досліджень В. Адольфа, А. Айзенберга, Ш. Амонашвілі, І. Ареф'єва, С. Висоцької, М. Коломійця, С. Крутієнко, В. Назаренко, А. Орлова, В. Пилипівського, Н. Попович, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського свідчить про те, що більшість педагогів-аніматорів відчують певні труднощі в освоєнні та організації самоосвітньої діяльності у повсякденній педагогічній праці. Це пов'язано зі зміною ставлення до підготовки педагогічних кадрів, необхідністю освоєння ними нових професійних функцій, підвищення вимог щодо якості процесу самовдосконалення фахівців на основі проектування індивідуальної програми самоосвіти. На наш погляд, індивідуальна програма самоосвіти сучасного фахівця – насамперед продуманий план педагогічної діяльності у напрямку особисто-професійного саморозвитку, його продуктивності. У дослідженнях Ю. Азарова, Н. Гоноболіна, Д. Грішіна, С. Елканова, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, Н. Кухарева, І. Наумченко, В. Сластьоніна та ін. визначені функції самоосвіти педагога, вимоги до його професійної культури та самовдосконалення. Охарактеризовані домінуючі самоосвітні мотиви: цікавість у діяльності (Б. Мухін), позитивний приклад-ідеал (Н. Луніна, Т. Крилова), самоствердження (М. Юрьєва), перспективи росту (С. Каркліна), самооцінка (Э. Шелкова). Змістом самоосвіти є оновлення та вдосконалення професійних знань, умінь та навичок. Для досягнення найвищого рівня педагогічної майстерності вагому роль відіграє мотиваційна та виконавська сфери індивідуальної програми самоосвіти.

Метою статті є розгляд самоосвітньої діяльності педагогів-аніматорів як пріоритетного напрямку особисто-професійного вдосконалення; розкриття ролі мотиваційної сфери самоосвітньої діяльності, уточнення складових індивідуальної програми самоосвіти; окреслення класифікації складових індивідуальної програми самоосвіти; аналіз характерних властивостей самоосвіти в розвитку освітньої стратегії педагогіки дозвілля.

Виклад основного матеріалу. Продуктивність процесу самовдосконалення залежить від побудови та організації індивідуальної програми самоосвітньої діяльності, тому обґрунтованою є необхідність пошуку нових організаційних прийомів, об'єднання інноваційних напрямків, проектування та реалізація індивідуальних програм самоосвіти, що відіграють вагому роль у процесі професійного вдосконалення сучасних фахівців, які повинні володіти широким діапазоном професійних знань, уміньми проектування власного саморозвитку.

Спрямованість і зміст індивідуальної програми самоосвіти залишаються непорушними орієнтирами педагогічних інновацій системи післядипломної педагогічної освіти. На думку М. Ксьонзенко, «...не тільки добре організовані й розвивальні умови середовища сприяють повноцінному професійному розвитку вчителя, а і він сам має бути активним, проблемно ставитися до себе й світу навколо, перебувати в постійному процесі самопізнання та самовдосконалення» [4, с. 85].

Розглядаючи складові індивідуальної програми самоосвіти педагога-аніматора, необхідно визначити притаманні їй властивості, а саме: цілеспрямованість (провідна мета програми полягає в професійному вдосконаленні вчителя, розвитку його індивідуальності, відповідних особисто-професійних якостей, які сприяють продуктивній педагогічній діяльності); двосторонній характер (діяльність двох сторін – об'єкта пошуку та суб'єкта, у ролі якого виступає спеціаліст); творчий характер (характеристика, яка за своєю глибиною суттю вимагає креативності, що проявляється в оновленні змісту, форм, методів самостійної пізнавальної діяльності вчителя); динамізм (педагогічний процес із притаманними йому змінами змісту, дій суб'єктів цього процесу і самих суб'єктів); цілісність (інтегруюча характеристика педагогічного процесу, яка передбачає, що всі його компоненти перебувають в узгодженому зв'язку та підпорядковані єдиній меті).

Реалізація індивідуальної програми самоосвіти вимагає розгляду складових індивідуальної програми самоосвіти педагога-аніматора, зокрема: – мотивація до постійного самовдосконалення, яка виступає балансом між теорією і практикою, взаємозв'язком між ними;

– спрямованість на оволодіння необхідними самоосвітніми уміньми, що розвиваються в процесі опанування фундаментальними знаннями.

У процесі модернізації професійної освіти підвищуються вимоги щодо самоосвітніх умінь педагогіки-дозвілля, який повинен постійно здобувати й узагальнювати нові знання, володіти інноваційними технологіями. Важливою складовою організації самоосвіти є індивідуальний дослідницький інтерес педагогів-аніматорів до професійних труднощів, які стали для нього проблематичними та викликали внутрішнє напруження, змусили розмірковувати та діяти творчо, по-новому.

Отже, самоосвітня діяльність вносить елементи інноваційних тенденцій у освітнє середовище, оскільки зорієнтована на формування готовності індивіда до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку творчого потенціалу, різноманітних форм мислення, здатності до співробітництва з іншими людьми. Інноваційність самоосвіти відображається у відкритості до майбутнього, передбаченні

особисто-професійного розвитку на основі переоцінки цінностей, налаштованості на конструктивні дії у нових ситуаціях.

Пріоритетом самоосвітніх процесів у професійній освіті стає зміна споглядально-пізнавальних підходів на активні, ціннісно-пізнавальні, зміна функціональної парадигми навчання на творчу, за якої спеціаліст дістає можливість вільного розвитку художньої самосвідомості в усвідомленні світу культури в собі і себе у ньому.

Аналіз педагогічної діяльності педагогів-аніматорів засвідчує, що хоч вони усвідомлюють необхідність упровадження інноваційних елементів у свою педагогічну діяльність у процесі реалізації завдань освітньої галузі, але недостатньо володіють методологією організації самоосвіти у напрямку особисто-професійного вдосконалення. Педагог дозвіллевої сфери має володіти можливостями варіативного, творчого вирішення професійно-педагогічних завдань, тому у самоосвітній діяльності важливою є здатність спеціаліста до рефлексивно-творчого осмислення сутності самої інновації, із якою б науковою або художньою сферою знань ця самоосвітня технологія не була пов'язана (технологія створення арт-проектів, педагогічна анімація, рг-технології тощо), та вдосконалення тих аспектів педагогічної діяльності, які вона була покликана забезпечити згідно програмових вимог Державного стандарту загальної освіти.

Водночас педагог-аніматор володіє всіма необхідними можливостями активізації самоосвіти як напрямами самовдосконалення професійної діяльності. Цьому сприяють певні обставини, серед яких важливими є такі: зняття обмежень у професійній діяльності, варіативність програмових завдань, надання педагогічної свободи в інтерпретації освітніх програм. Орієнтуючись у самоосвітніх інноваціях, володіючи різними методиками викладання свого предмету та застосовуючи їх у своїй практичній роботі, учитель, таким чином, повноцінно самореалізується у професійній діяльності, набуває здатності до самостійного інноваційного пошуку. Кожен фахівець обирає такі методи викладання, які найкраще сприяють розкриттю його творчих задумів, можливостей; ідей, які найбільше збігаються з його поглядами на роль мистецтва у формуванні художньо-естетичного світогляду учнів, на сутність учительської праці, на забезпечення постійної підтримки в очах оточуючих. Однак творча свобода в контексті самоосвіти спеціалістів має ґрунтуватися на науково-обґрунтованій методології педагогіки дозвілля, глибокому знанні досягнень сучасної практики, на відповідальному ставленні до особисто-професійного зростання.

На підставі аналізу наукових джерел доходимо висновку про визначення основних принципів індивідуальної програми самоосвіти педагогів-аніматорів: взаємообумовленість цілей, сутності, змісту, структури методів, форм й суспільних потреб педагогічної практики; безперервність і систематичність професійної майстерності працівників упродовж педагогічної діяльності; постійне вивчення методів, технологій викладання предмета та поєднання теоретичної підготовки з оволодінням уміннями і навичками необхідними в педагогічній діяльності; випереджальний характер індивідуальної траєкторії самоосвіти, що спрямована на своєчасне отримання наукової інформації, методичних рекомендацій щодо проведення практики та передового педагогічного досвіду. Досліджуючи проблему індивідуальної програми самоосвіти педагогічних кадрів, звертаємо увагу на те, що мотивація самоосвіти була широко розглянута такими науковцями як О. Бодальов, А. Деркач та ін., з одного боку, як одна із базових, інтегративних складових самовдосконалення індивідуальності (відповідно до вимог професійної діяльності на сучасному етапі), а з іншого – як результат свідомої взаємодії фахівця з конкретним соціальним середовищем, у процесі якого спеціаліст реалізує власні потреби у розвитку особисто-професійних якостей, які забезпечують успішність професійної діяльності.

Мотиваційна складова індивідуальної програми самоосвіти є основою для реалізації інших її структурних компонентів. Учитель, який відчуває потребу в творчості буде мотивованим до педагогічної діяльності, прагнучим оволодіти педагогічними дослідницькими цілями, методами, прийомами. Мотиваційну сферу самоосвітньої діяльності педагога-аніматора розглядаємо як «...систему мотивів, інтересів, готовності педагога до навчання і саморозвитку, пов'язану із задоволення потреб фахівця у самовдосконаленні, самозростанні» [2, с. 208]. Позитивна мотивація, спрямованість на самоосвітню діяльність забезпечують задоволення від педагогічної діяльності, реалізують прояви ініціативності, можливість проектування життєвих перспектив, можливість самоствердитися в колективі, суспільстві. На основі мотиваційної сфери вчителя як цілеспрямованої самоосвіти реалізуються його потреби, інтереси, погляди, переконання, умови сформованості мотивів особистості, становлення цілей, оновлення теоретичних і практичних знань. До виконавчої складової індивідуальної програми самоосвіти відносимо дослідницькі вміння: використання методики математичних обробок даних, оформлення графіків інтерпретації, опис результатів, рефлексію, вміння раціонально вибрати різноманітні джерела інформації, вміння керувати процесом професійного самопланування та самоздійснення задумів, самоконтроль отриманих результатів. Аналіз наукової літератури із проблеми

дозволив нам визначити вихідні позиції в дослідженні. Найбільш важливими напрямками практичного здійснення індивідуальної програми самоосвіти, на наш погляд, виступають:

1. Діагностика мотивів роботи вчителя над собою із метою встановлення провідних мотивів індивідуальної програми самоосвіти. Такий підхід у найбільшій мірі може посилювати продуктивність самоосвіти, оскільки чим актуальніші мотиви, тим ширший зв'язок із зовнішніми факторами, тим стійкіша самоосвіта.

2. Індивідуальні мотивація і виконавча складова програми самоосвіти взаємопов'язані і підкріплюють одна одну, активізують та збагачують комплексну особисто-професійну самореалізацію педагогічного працівника.

3. Перехід зовнішнього процесу мотивації у внутрішній процес саморегуляції. У процесі посилення мотивації самоосвіти забезпечується механізм самостимулювання вчителем власних особисто-професійних задач, що свідчить про якісно новий рівень самовдосконалення сучасного фахівця, необхідність розвитку його креативного педагогічного мислення. Потреба вчителя в самоосвіті співпадає з прагненням розвитку творчих сил, коли індивід одночасно виступає суб'єктом пізнання та вдосконалення зовнішнього світу та самого себе.

Висновки. Отже, самоосвіта як пріоритетний напрям особисто-професійного вдосконалення педагогів-аніматорів потребує інноваційних науково-обґрунтованих методик, технологій, які на сучасному етапі розвитку професійної освіти допоможуть забезпечити високоякісну підготовку вчителів-аніматорів, сформувати широкий світогляд, визначити власні професійні пріоритети. Організація самоосвітньої діяльності відіграє важливу роль у становленні педагога дозвіллевої сфери, що уможливорює його оптимальну самоідентифікацію.

Подальших наукових досліджень потребує питання розгляду механізмів стимулювання самоосвітньої діяльності педагогів-аніматорів, забезпечення оптимальних умов щодо активізації їхнього саморозвитку в освітньому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишпінська Я. Роль самоосвіти у професійному становленні вчителя музики. Вісник Львівського ун-ту. (Серія педагогіка). Львів, 2012. Вип. 28. С. 43–53.
2. Кларин М. Инновации в мировой педагогике. Москва – Рига, 1998. 306 с.
3. Ксьонзенко М. Самовиховання вчителя як невід'ємна частина його професійного самовдосконалення. Наукова скарбниця освіти Донецчини № 1(8), 2011. С. 84 –87.
4. Симонова Т. Самообразование как фактор профессионального становления молодого учителя. Руководство профессиональным становлением молодого учителя: Сб. научн. тр. Москва, 1985. С. 66–67.

Дубровіна Ірина Володимирівна. Самоосвіта як пріоритетний напрям особисто-професійного вдосконалення педагогів-аніматорів

Проаналізовано роль самоосвіти у професійному розвитку педагогів-аніматорів та шляхи оптимізації навчально-виховного процесу в системі педагогічної освіти. У статті розкрито питання мотиваційної сфери самоосвітньої діяльності педагогів-аніматорів; охарактеризовано властивості самоосвіти, представлено складові індивідуальної програми самоосвіти педагогів для забезпечення реалізації засад безперервної освіти. Досліджено самоосвітню діяльність фахівців дозвіллевої сфери як пріоритетний напрям особисто-професійного вдосконалення в системі педагогічної освіти. Обґрунтовано активну позицію людини як суб'єкта професійної діяльності в контексті пріоритетного напрямку модернізації освітнього простору. Визначено напрямки практичного здійснення індивідуальної програми самоосвіти.

Ключові слова: індивідуально-зорієнтоване навчання, самоосвіта, самовиховання, самовдосконалення, професійна мистецька освіта, індивідуальна програма самоосвіти, мотиваційна складова, виконавська складова.

Dubrovina Iryna. Self-education as a priority area of personal and professional development of animator's

The role of self-education in the professional development of music teachers as well as the ways to optimize the educational process in the system of pedagogical postgraduate education are analyzed. The article deals with the question of the motivational sphere of self-education of music teachers; it also describes the properties of self-education. The components of an individual program of self-education is represented to implement the principles of lifelong learning. Self-educational activities of teachers of artistic disciplines are investigated as a priority area of personal and professional development in the system of pedagogical postgraduate education. The active position of a human as a subject of professional activities in the context of the priority direction of educational space modernization is justified in the introduction. The directions of practical implementation of an individual self-education program are defined.

Keywords: *individual-oriented learning, self-education, self-improvement, professional art education, individual program of self-education, motivational component, performing component.*

УДК 37

ЄВЧУК А.С.,
магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Педагогічне дорадництво),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У МЕТОДИЧНУ РОБОТУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Кардинальні зміни у всіх сферах життя людини, науковий прогрес та культурний розвиток вимагають модернізації системи освіти задля вирішення нових, сучасних проблем, котрі виникатимуть на шляху здобуття знань. Саме тому, одним із головних завдань, що забезпечить оновлення змісту і якості освітньої сфери є використання інноваційних методів, впровадження сучасних інноваційних технологій та ідей у практику, забезпечення інноваційної діяльності у закладах освіти. Проте, у впровадженні інновацій існує низка проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційну діяльність та інноваційні технології досліджували О. Пехота, О. Пометун, І. Первін, К. Дяченко. Готовність педагогів до здійснення інноваційної діяльності є ключовим у дослідженнях І. Дичківської, Н. Клокар, М. Севастюка.

Мета статті - з'ясувати роль та особливості впровадження інновацій у методичній роботі закладів освіти та виявити проблеми їх реалізації

Виклад основного матеріалу. Сьогодні показує, що досвід минулих років не відповідає потребам як сучасної людини, так і суспільства в цілому. Для того, щоб освітня галузь ефективно розвивалася, необхідні нові ідеї, нові технології навчання і виховання та безумовно використання інновацій.

Поняттям "інновація" позначають нововведення, новизну, зміну, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів.

Інновація є продуктом творчого пошуку, результатом остаточної розробки нової ідеї. Процес можна назвати інноваційним у тому випадку, коли йдеться про опанування, поширення інновації в педагогічній практиці. Таким чином, педагогічна інновація – це не лише ідея, а й певне її оформлення та впровадження в діяльність.

У роботі педагога інновація, потребує врахування, перш за все, людського чинника, зокрема подолання соціально-психологічних бар'єрів. Подоланню їх сприяють: врахування ціннісних орієнтацій; потреби й можливості; створення соціально-педагогічних умов для розвитку інноваційних здібностей, формування готовності до сприйняття нових ідей та участі в інноваційних заходах. Проте, інновації сприятимуть формуванню умінь та компетентностей, тільки у тому випадку, коли усі складові методичної роботи будуть добре проаналізовані, перспективно змодельовані, діяльність методичної роботи буде результативною та сприятиме підвищенню професійності педагогів і тому підвищуватиме якість освітнього процесу.

Інноваційна діяльність - процес, який розвивається за певними етапами і дозволяє перейти на більш якісний ступінь розвитку при створенні, розробці, освоєнні, використанні і поширенні нововведень (нові методи, методики, технології, програми). Загальною метою інноваційної діяльності є підвищення ефективності процесу навчання і отримання більш якісних результатів.

Ефективність впровадження інновацій визначається знаннями, професійною майстерністю, загальною культурою педагога та його творчим потенціалом. Професійна діяльність працівників освіти багатогранна і вимагає певних знань, умінь, компетентностей і якостей, а також володіння професійно значущими установками, особистісними якостями та теоретичними знаннями. У зв'язку із цим особливою актуальністю набуває проблема підвищення кваліфікації та професійної компетентності вчителів, розвиток та підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу загалом, досягнення оптимальних результатів в навчанні, розвитку і вихованні здобувачів освіти.